

جغرافیا و توسعه شماره ۴۳ تابستان ۱۳۹۵

وصول مقاله: ۱۳۹۴/۱۱/۰۹

تأیید نهایی: ۱۳۹۵/۰۱/۲۳

صفحات: ۳۵-۵۰

ارزیابی عملکرد نهادهای متولی در توسعه سکونتگاه‌های روستایی با رویکرد معادلات ساختاری

مورد مطالعه: شهرستان جوانرود

دکتر علی شمس‌الدینی^۱، داود جمینی^۲

چکیده

بر پایه‌ی تحقیقات ارزیابی روستاییان از عملکرد متولیان امور روستایی، مختص به سنجش عملکرد دهیاران و شوراهای بوده، درحالی‌که نهادهایی مانند جهاد کشاورزی، بنیاد مسکن، منابع طبیعی و غیره، به شدت با مسائل روستاییان درگیر هستند و به شیوه‌های مختلفی جوامع روستایی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. هدف از پژوهش حاضر که با روش توصیفی-تحلیلی انجام گرفته است، ارزیابی جوامع روستایی از عملکرد نهادهای متولی (شورا، دهیار، بخشدار، جهاد کشاورزی، فرمانداری، بنیاد مسکن، منابع طبیعی و غیره) و بررسی تأثیرات این نهادها بر شاخص‌های مختلف توسعه روستایی در روستاهای شهرستان جوانرود می‌باشد.

جامعه‌ی آماری پژوهش را ۴۸۱۱ نفر سرپرستان خانوار روستایی ساکن در ۸۹ روستای شهرستان جوانرود تشکیل می‌دهد که با استفاده از فرمول‌های آماری، ۳۵۶ نفر از آن‌ها به عنوان نمونه برآورد گردید. ابزار اصلی پژوهش، پرسشنامه‌ی محقق ساخته بوده که روایی و پایایی آن به ترتیب با کسب نظرات اساتید دانشگاهی و کارشناسان و انجام پیش‌آزمون و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ مورد تأیید قرار گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نرم‌افزارهای SPSS و Amos استفاده گردید.

نتایج پژوهش نشان داد، ۱۲/۴ درصد روستاییان میزان رضایت‌مندی مناسبی را از متولیان امور روستایی داشته و ۳۹ درصد میزان رضایت‌مندی متوسط و ۴۸/۶ درصد رضایت‌مندی ضعیفی را از عملکرد متولیان امور روستایی شهرستان جوانرود داشته‌اند. با وجود میزان رضایت‌مندی ضعیف روستاییان از عملکرد متولیان امور روستایی شهرستان جوانرود، نتایج مدل نهایی برازش شده معادلات ساختاری نشان داد، نهادهای مذکور بر دو شاخص توسعه‌ی کلیدی- زیرساختی و کیفیت زندگی به ترتیب با اثرات کل ۰/۴۲۱ و ۰/۳۲۴ بیشترین اثر را داشته‌اند و اثرگذاری آن‌ها بر شاخص حفاظت از منابع محیطی با اثر کل ۰/۲۳۴-، منفی بوده است.

کلیدواژه‌ها: توسعه روستایی، نهادهای متولی، معادلات ساختاری، شهرستان جوانرود.

مقدمه

جامعه‌ی روستایی را می‌توان نوعی تشکّل اجتماعی دانست که بر پایه‌ی ارتباط بین مردم و نهادهای محلی مرتبط با آن‌ها شکل گرفته است (نادری، ۱۳۹۴: ۱۸۸). در این میان روستاییان با فعالیت خود در بخش‌های مختلف اقتصادی به‌ویژه در بخش کشاورزی، بیش از ۸۷ درصد منابع مورد نیاز برای تأمین امنیت غذایی کشور را تهیه می‌کنند (جمینی، ۱۳۹۴: ۴۸). با این وجود شواهد نشان می‌دهد مناطق روستایی علاوه بر اینکه از چالش‌های متعدد جهان امروزی اعم از نقض حقوق بشر، فساد، سوءاستفاده از کارگران، تبعیض، نرخ بالای ایدز، عدم دسترسی به امکانات آموزشی و غیره (United Nations, 2009: 4) در امان نیستند، به شدت با چالش‌های دیگری از جمله کاهش جمعیت، کاهش درآمد، کاهش سطح اشتغال، کاهش تولیدات زراعی، مهاجرت نیروی کار و غیره، مواجه هستند (Galani-Moutafi, 2013: 103).

در این میان رفع مشکلات و چالش‌های جامعه‌ی روستایی در گرو توسعه‌ی کلیه‌ی شاخص‌ها و ابعاد مرتبط با امور زندگی روستاییان است، که در اصطلاح توسعه‌ی روستایی خلاصه می‌شود. دستاورد نهایی توسعه عبارت است از رها شدن انسان‌ها از چنگال فقر غذایی، فقر علمی، فقر فرهنگی، فقر سیاسی و فقر زیست‌محیطی (خاتون‌آبادی، ۱۳۸۴: ۴).

با توجه به این مهم جامعه‌ای را نمی‌توان یافت که در تکاپوی دستیابی به توسعه و بعد فراگیرتر آن یعنی توسعه‌ی پایدار نباشد. توسعه‌ی روستایی استراتژی‌ها و راهکارهای مشخصی را در برمی‌گیرد که در نهایت منجر به بهبود وضعیت موجود روستاییان می‌شود (کریمی و احمدوند، ۱۳۹۳: ۹۶-۹۵). مروری بر متون و اسناد توسعه‌ای کشور نشان می‌دهد ارائه‌ی استراتژی‌ها و راهکارهای توسعه در مناطق روستایی، اغلب توسط نظریه‌پردازان، برنامه‌ریزان، مجریان حکومتی، کارشناسان

و متخصصین توسعه‌ی روستایی انجام می‌گیرد که به نوعی متولیان امور روستایی در کشور هستند (بهرامی و همکاران، ۱۳۹۰: ۶۲). با توجه به مطالب عنوان شده متولیان امور روستایی، با برنامه‌ریزی‌ها و اعمال قوانین و مقررات مختلف، نقش غیرقابل انکاری را بر ابعاد مختلف روستاییان دارند.

در کشورمان به واسطه‌ی برنامه‌ریزی‌های بخشی انجام گرفته، مدیریت و سیاست‌گذاری بخش‌های مختلف معیشت روستاییان اعم از زراعت، دامداری، باغداری، مسکن، نحوه‌ی استفاده از مراتع و منابع آبی و غیره، به نهادهای مختلف واگذار شده است، که در پاره‌ای از موارد وظایف این نهادها با هم تداخل پیدا کرده و سردرگمی روستاییان را به دنبال دارد. با وجود ماهیت توسعه‌ای قوانین و مقررات نهادهای متولی امور روستایی در کشور، تخطی از قوانین وضع شده از سوی هر کدام از نهادهای مرتبط با امور روستایی از جمله جهاد کشاورزی، اداره راه و شهرسازی، منابع طبیعی، مدیران نوین روستایی (دهیاران و شوراها)، بنیاد مسکن و غیره، موجب برخورد قانونی با روستاییان، به صورت اخذ جریمه‌های نقدی و حتی در برخی موارد تخریب ساخت و سازهای روستاییان و غیره، می‌شود.

در بسیاری از مطالعات صورت گرفته در کشور، در ارزیابی عملکرد متولیان امور روستایی به بررسی نقش و یا میزان رضایت‌مندی از عملکرد مدیران نوین روستایی (دهیاران و شوراها) اکتفا شده است، در حالی که متولیان امور روستایی که مستقیماً با معیشت روستاییان درگیر هستند، به مدیران نوین روستایی محدود نشده و نهادهای دیگری، که قبلاً ذکر شد، را در برمی‌گیرد. همچنین، شواهد نشان می‌دهد در سلسله مراتب نهادهای متولی توسعه‌ی روستایی در دستگاه‌های اجرایی کشور، مدیران نوین روستایی در میان سایر نهادها، در پایین‌ترین جایگاه قرار دارند و برای انجام امور مربوطه، باید رضایت کلیه‌ی نهادهای بالادست را

این میان حاکمیت رویکردهای سنتی توسعه، نظام سیاسی اداری متمرکز، برنامه‌ریزی بخشی و پیامدهای منفی آن موجب شد که از دهه‌ی ۱۹۸۰ به بعد، چارچوب اصول توسعه بازتعریف شود و برنامه‌ریزی توسعه در سطوح گوناگون ملی، ناحیه‌ای، محلی، شهری و روستایی مورد توجه قرار گیرد. ناکامی‌های مذکور موجب شکل‌گیری رویکرد جدیدی از توسعه با عنوان توسعه‌ی پایدار شد. با وجود ارائه‌ی تعاریف متعدد از توسعه‌ی پایدار، مشکل اساسی آن، فعلیت یافتن و تحقق توسعه‌ی پایدار به مفهوم اصلی آن است

(Siwar et al, 2009: 310; Woka Ihuah et al, 2014: 2)

تحول جامعه به سوی توسعه‌ی پایدار، غالباً برآمده از روابط دینامیکی پیچیده بین موضوعات محیطی، اجتماعی و اقتصادی می‌باشد (Cirella & Tao, 2010: 279). در جوامع روستایی توسعه‌ی پایدار فرایندی چند بُعدی است که شامل تغییرات تأثیرگذار روی نظام‌های روستایی است. رشد اقتصادی، بهبود شرایط اجتماعی، حفاظت از ارزش‌های طبیعی از ویژگی‌های مهم توسعه‌ی پایدار روستایی است که باید از طریق رویکرد پایین به بالا و استفاده‌ی پایدار و مشارکتی از منابع محلی به وجود آید (Pugliese, 2001: 113). با این وجود تحقق توسعه‌ی پایدار روستایی در گرو مدیریت و سازماندهی منسجم کلیه ابعاد توسعه‌ی پایدار است که در طول زمان به صورت زنجیره‌وار به هم پیوند خورده‌اند. مدیریت روستایی علم تلفیق و تنظیم عوامل مختلف طبیعی، انسانی، اقتصادی و غیره در جامعه‌ی روستایی است (طالب، ۱۳۷۶: ۵). به عبارتی دیگر، مدیریت روستایی فرایند سازمان‌دهی و هدایت جامعه‌ی روستایی از طریق شکل‌دهی سازمان‌ها و نهادهایی است که مؤلف به تأمین اهداف جامعه‌ی روستایی هستند. هدف‌هایی که مردم آن‌ها را با توجه به خواسته‌ها و امکانات موجود خود ترسیم کرده و سازمان‌هایی که مردم پیوسته با آن‌ها در تعامل بوده و

جلب کنند. محققان در پژوهش حاضر با دیدگاهی متفاوت، مبنی بر اینکه به غیر از دهیاران و شوراهای نهادهای دیگری که مجموعه‌ای گسترده را در برمی‌گیرند، بر توسعه‌ی جوامع روستایی تأثیر دارند، سعی دارند به بررسی عملکرد ساختاری-کارکردی این نهادهای متولی بر شاخص‌های توسعه‌ی روستایی بپردازند. شهرستان جوانرود با ۸۹ نقطه روستایی، از جمله نواحی روستایی کشور است که در زمینه‌ی برخورداری از شاخص‌های توسعه اعم از شاخص‌های بهداشتی و درمانی، آموزشی و فرهنگی (صیدایی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۳)، اشتغال، کالبدی و خدماتی در بین سایر شهرستان‌های استان کرمانشاه در وضعیت نامساعدی قرار دارد (قادرمرزی، ۱۳۹۴: ۱۱۰). با وجود واگذاری تصمیم‌گیری امور مختلف روستاییان این شهرستان به نهادهای متولی و به تبع آن تأثیرات این نهادها بر ابعاد مختلف زندگی روستاییان شهرستان جوانرود، ارزیابی جامعه‌ی روستایی از عملکرد نهادهای متولی و شناسایی تأثیرات این نهادها بر شاخص‌های مختلف توسعه‌ی روستایی در شهرستان مذکور، مسائلی هستند که محققان در پژوهش حاضر به دنبال تبیین آن‌ها هستند.

پیشینه‌ی نظری

مروری بر متون مرتبط با توسعه‌ی روستایی نشان می‌دهد؛ توسعه‌ی روستایی عبارت است از: فرآیند توانمندسازی و تقویت قابلیت زندگی از نظر کیفیت زندگی، کیفیت محیط و کارایی اقتصادی و بهبود کیفیت محیط بیوفیزیکی در نواحی روستایی که دارای ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره است (Holand, 2003: 7). هر یک از این ابعاد با توجه به تأثیرگذاری و تأثیرپذیری که از محیط روستایی دارند، در دستیابی به توسعه‌ی روستایی دارای اهمیت قابل توجهی هستند (قدیری معصوم و عزمی، ۱۳۸۹: ۱۰۱). در

بر کیفیت عملکرد آن‌ها نظارت می‌کنند (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶۱). در توسعه پایدار روستایی، مدیریت یعنی تنظیم رابطه‌ی انسان با محیط‌زیست خود، که در آن به پیوند نظام‌های اجتماعی و اقتصادی با نظارت بوم‌شناختی توجه و تأکید می‌شود (فیروزنیا و رکن‌الدین‌افتخاری، ۱۳۸۲: ۱۵۴).

مدیریت روستایی در ایران از گذشته‌های دور تاکنون با چالش‌های ساختاری و مسائل و مشکلات عدیده‌ای رو به رو بوده است. از یک سو، با توجه به تغییر شرایط و مقتضیات زمانی، دیگر ساختار سنتی اعمال مدیریت در مناطق روستایی قادر به حل و فصل مشکلات این جامعه‌ی تولیدکننده نبود و از دیگر سو، ساختار جدید مدیریت روستایی که مبتنی بر مشارکت مردم در امور و برنامه‌ریزی از پایین به بالاست و غیره به دلایل متعدد از جمله غیر بومی بودن و ریشه در بطن جامعه‌ی ایرانی نداشتن، نتوانست جایگاه خود را پیدا کند (دهقانی و شمس‌الدینی، ۱۳۹۳: ۶۰).

این مدیریت روستایی در ایران طی سال‌های متمادی به لحاظ ساختارهای اجتماعی، تحولات و دگرگونی‌ها نظام پیچیده‌ای داشته و متأسفانه خلاء مدیریت کارآمد و اصولی در روستاها در تمامی این ادوار بخصوص تا سال ۱۳۴۰ ه.ش و در دهه‌های اخیر مشکلات عدیده‌ای را برای روستاییان ایجاد نموده است، اگرچه بعد از انقلاب اسلامی تشکیلاتی تحت عناوین شورای اسلامی، خانه همیار، و غیره در روستاها شکل گرفتند ولی به دلیل نداشتن زمینه‌های لازم و سازمان‌های اجرایی مرتبط توفیق قابل قبولی حاصل نکردند (مه‌دوی و همکاران، ۱۳۸۴: ۳۷). بدین منوال مدیریت نوین توسعه‌ی روستایی باید درک توسعه‌ی محلی، بروز ابتکارها، جمع‌گرایی و مشارکت را در دستور کار قرار دهد و قادر به تحلیل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی فضاها روستایی باشد (مطیعی‌نگرودی، ۱۳۸۲: ۱۹-۱۶).

بطور کلی، مدیریت روستایی در فرایند توسعه‌ی روستایی یکپارچه و پایدار، نقش اساسی دارد و توسعه‌ی روستاها جز از طریق اعمال مدیریت شایسته و کارآمد در این مناطق و بهره‌گیری از شیوه‌های مدیریت مشارکتی مبتنی بر حضور مردم در فرایند توسعه امکان‌پذیر نیست (علینی، ۱۳۸۵: ۶۹) و مدیران روستایی از طریق هدایت و ظرفیت‌سازی در جوامع روستایی قادر به پیاده‌سازی توسعه‌ی پایدار در روستاها می‌باشند (Rashidpour, 2011: 175).

در فرایند توسعه‌ی پایدار می‌توان مدیریت روستایی را در سه بُعد اصلی اقتصادی، اجتماعی و محیطی در نظر گرفت (Tanguay et al, 2010: 408)، که هر یک از این ابعاد دارای جنبه‌های خاص خود هستند. در محیط روستا، هدف مدیریت اقتصادی تأمین سرمایه، تأمین تغذیه، جلوگیری از خروج سرمایه، ایجاد زمینه‌ی اشتغال، کارآفرینی، تأمین بازار برای فروش کالاها و خدمات تولیدی و کنترل میزان مصرف، مدیریت عرضه و تقاضا، تأمین منابع لازم و غیره به مثابه پایه و اساس فعالیت مدیریتی برای توسعه‌ی روستایی است (رکن‌الدین‌افتخاری و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۱).

در بُعد اجتماعی هدف مدیریت روستایی، ایجاد زمینه‌ی مناسب برای توسعه‌ی انسانی است که شامل تغییرات متوالی و مستمر در به دست آوردن الگوهای یک زندگی مطلوب برای کلیه‌ی افراد با در نظر گرفتن استعدادها و بالقوه و مکان‌های زیست آن‌ها است (افراخته، ۱۳۸۸: ۳۸). همچنین، هدف از مدیریت زیست محیطی در روستا ایجاد زمینه‌ای برای بهره‌گیری بهینه، مناسب و به اندازه از محیط طبیعی و منابع آن بدون وارد کردن آسیب به محیط طبیعی و عناصر آن و از جمله تنوع‌زیستی، زیست‌بوم سالم با کاهش مخاطرات طبیعی و غیره است (بدری و موسوی، ۱۳۸۸: ۷۳).

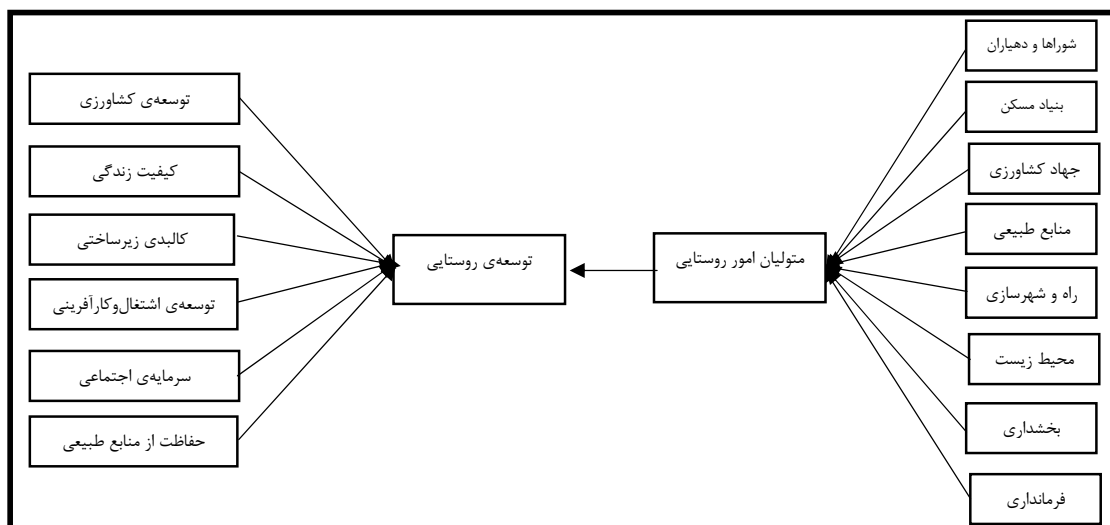
شواهد نشان می‌دهد محققان در مطالعات مربوط به مدیریت روستایی و تأثیرات آن‌ها بر جوامع روستایی،

زمینه شاخص‌های اداری- انتظامی و خدمات آموزشی تغییرات اندکی مشاهده می‌شود.

رضوانی و همکاران (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها با استفاده از مدل چارچوب عمومی ارزیابی (CAF) در شهرستان دهلران به این نتیجه رسیدند که: عملکرد دهیاری‌ها بر اساس مدل چارچوب عمومی ارزیابی و شاخص‌های استفاده شده برای ارزیابی عملکرد، نامطلوب بوده است و عواملی مانند تحصیلات پایین دهیاران، آشنا نبودن آنها با مبانی ارزیابی عملکرد، نبود برنامه‌ی مصوب پنج ساله در دهیاری‌ها، عدم مشارکت مردم در طرح‌های عمرانی و مشکلات مالی و اعتباری دهیاری‌ها در ناکارایی عملکرد آنها مؤثر بوده است.

علی‌رغم اهمیت غیرقابل انکار عملکرد دهیاران و شوراهای در توسعه‌ی جوامع روستایی، نهادهای دیگری بطور مستقیم در امور مربوط به روستاییان دخیل هستند. مجموعه این عوامل را می‌توان متولیان امور روستایی نامید که با اعمال سیاست‌گذاری‌های مختلف، درصد انتظام بخشی به امور روستاییان در بخش‌های مختلف زراعت، باغداری، دامداری، ساخت و سازهای فیزیکی، احداث چاه، صدور مجوز استفاده از خدمات و غیره، هستند. بطور کلی با توجه به فعالیت روستاییان در عرصه‌های مختلف و همچنین، تأثیر نهادهای مختلف بر ابعاد مختلف معیشت روستاییان، نهادهای متولی فعال و درگیر با مسائل روستاییان را می‌توان در مدل مفهومی پژوهش مشاهده کرد (شکل ۱).

بیشتر به ارزیابی عملکرد دهیاران و شوراهای در توسعه جوامع روستایی بسنده کرده‌اند. از جمله این مطالعات می‌توان به پژوهش‌های زیر اشاره کرد. نتایج پژوهش بذرافشان و روانبخش (۱۳۹۰)، با هدف بررسی نقش دهیاران در فرایند توسعه‌ی روستایی بخش میرجاوه شهرستان زاهدان نشان داد دهیاران بخش مذکور عملکرد متوسطی را در توسعه‌ی روستایی داشته‌اند. نتایج پژوهش فراهانی و رستم‌خانی (۱۳۹۰)، با هدف بررسی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه‌ی روستایی دهستان کرسف شهرستان خدابنده نشان داد که دهیاران در ابعاد زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی به‌ترتیب عملکرد مناسب، متوسط و ضعیفی بوده‌اند. همچنین، یافته‌های پژوهش‌های دیگری در ارتباط با ارزیابی عملکرد مدیران روستایی در توسعه‌ی نقاط روستایی از جمله آموزگار (۱۳۹۱) در ارتباط با شهرستان قیروکارزین، صیدایی و همکاران (۱۳۹۳) در ارتباط با روستاهای منطقه اورامانات، امینی و جمینی (۱۳۹۳)، در ارتباط با روستاهای بخش مرکزی شهرستان روانسر و رستمی و همکاران (۱۳۹۴)، در ارتباط با روستاهای شهرستان ایوان واقع در استان ایلام، نشان‌دهنده عملکرد ضعیف دهیاری‌ها در ابعاد مختلف توسعه روستایی هستند. یافته‌های ریاحی و کرمی‌نسب (۱۳۹۲) در رابطه با سنجش عملکرد دهیاری‌های شهرستان جهرم در توسعه‌ی روستایی نشان داد که از دیدگاه دهیاران، تغییرات چشمگیری در روستاها در شاخص‌های کیفیت ساخت و ساز و تثبیت و سنددار شدن املاک در روستا صورت گرفته و در

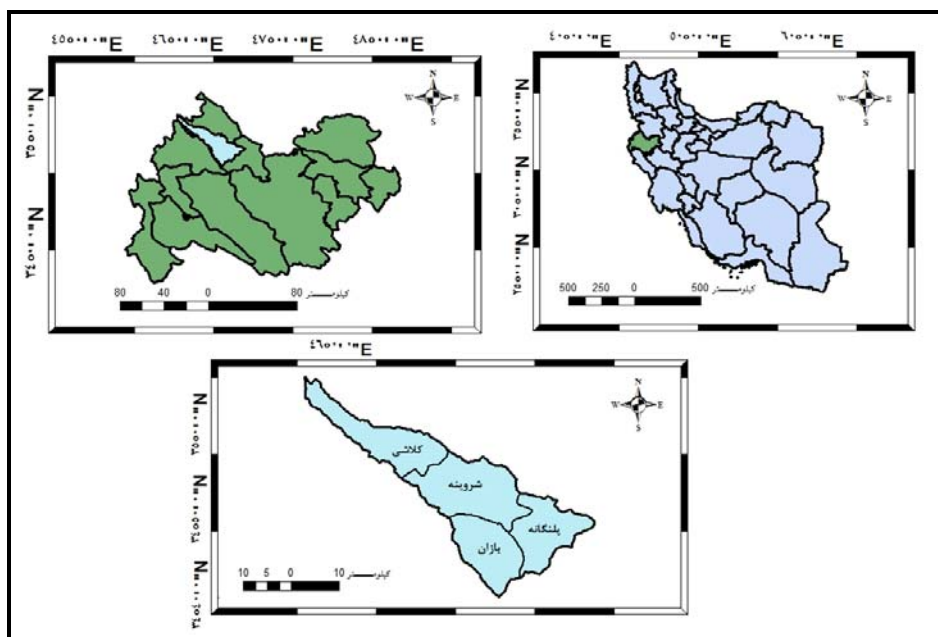
شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق (نهادهای متولی و تأثیر آن‌ها بر سکونتگاه‌های روستایی)

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

قلمرو جغرافیایی تحقیق

سکنا گزیده‌اند. این شهرستان شامل ۴ دهستان و ۸۹ روستای دارای سکنه بوده که از این میان ۵۹ روستا دارای جمعیت بیش از ۲۰ خانوار می‌باشند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰).

شهرستان جوانرود در استان کرمانشاه واقع شده است. (شکل ۲). جمعیت این شهرستان ۷۱۳۲۵ نفر بوده که حدود ۲۸ درصد از آن‌ها در نواحی روستایی

شکل ۲: موقعیت جغرافیایی شهرستان جوانرود در استان کرمانشاه و کشور

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

مواد و روش تحقیق

پژوهش کمی حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش از نوع تحقیقات توصیفی-تحلیلی می‌باشد. به لحاظ زمانی پژوهش حاضر تک مقطعی بوده و در بازه‌ی زمانی خرداد ۱۳۹۴ تا اواخر آذر سال مذکور به طول انجامیده است. جامعه‌ی هدف در مطالعه‌ی حاضر، کلیه‌ی سرپرستان خانوارهای روستایی شهرستان جوآنرود (۴۸۱۱ نفر) بوده که در ۸۹ نقطه‌ی روستایی ساکن هستند. با توجه به محدودیت‌های مالی، زمانی و عدم دسترسی به کلیه‌ی سرپرستان خانوار و همچنین صعب‌العبور بودن دسترسی به بعضی از روستاها، محققان قادر به بررسی نظرات کلیه‌ی سرپرستان خانوار روستایی نبوده و با استفاده از فرمول‌های آماری (کوکران)، به برآورد نمونه آماری مطمئن اقدام کرده‌اند که در نتیجه آن، ۳۵۶ سرپرست خانوار به‌عنوان نمونه آماری برآورد گردید. ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه‌ی محقق ساخته بود که در سه بخش اصلی طراحی گردید. بخش اول به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی سرپرستان خانوار از قبیل سن، تحصیلات، درآمد و غیره مربوط می‌شود. بخش دوم پرسشنامه به ارزیابی روستاییان شهرستان جوآنرود از عملکرد متولیان امور روستایی اختصاص یافته است. بررسی‌ها نشان داد نهادهایی که بیشترین ارتباط را با جامعه‌ی روستایی داشته و به عبارتی متولیان امور روستایی هستند عبارتند از: شوراها و دهیاران، بخشداری، جهاد کشاورزی، فرمانداری، بنیاد مسکن، راه و شهرسازی، منابع طبیعی و محیط‌زیست. لذا بخش دوم پرسشنامه به ارزیابی جامعه‌ی روستایی از عملکرد متولیان امور روستایی، به عنوان متغیر مستقل پژوهش، در قالب طیف پنج قسمتی لیکرت (بسیار ضعیف=۱، ضعیف=۲، متوسط=۳، مناسب=۴، بسیار مناسب=۵) اختصاص یافته است. بخش سوم پرسشنامه به نحوی طراحی شده است که عملکرد نهادهای متولی را در کلیه‌ی

ابعاد توسعه سکونتگاه‌های روستایی شهرستان جوآنرود سنجش نماید. لذا، در پژوهش حاضر متغیرهای وابسته پژوهش شامل کیفیت زندگی، توسعه‌ی کشاورزی، توسعه‌ی کالبدی - زیرساختی، سرمایه‌ی اجتماعی، توسعه‌ی اشتغال و کارآفرینی و حفاظت از منابع محیطی می‌شود. هر یک از شش شاخص فوق زیرشاخص‌هایی را شامل می‌شوند که در بخش توصیف متغیرهای وابسته پژوهش، تشریح شده‌اند. برای سنجش وضعیت اعتبار و دقت ابزار طراحی شده، محققان اقدام به بررسی روایی و پایایی آن نموده‌اند. روایی (روایی صوری) پرسشنامه، با نظرخواهی از صاحب‌نظران دانشگاهی و کارشناسان مربوطه پس از اعمال اصلاحات لازم تأیید گردید. جهت بررسی پایایی ابزار مورد استفاده، یک مطالعه‌ی راهنما با تعداد ۳۰ پرسشنامه در روستای بدرآباد (واقع در شهرستان روانسر) انجام گرفت. ضریب آلفای کرونباخ حاصل شده برای بخش‌های مختلف پرسشنامه، نشان‌دهنده‌ی پایا بودن ابزار بود به این صورت که برای بخش‌های مختلف پرسشنامه، ضریب آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷، محاسبه شد (جدول ۳). در ادامه با توجه به تقسیمات سیاسی-اداری صورت گرفته در شهرستان، با استفاده از روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای، ابتدا با توجه به جمعیت سرپرستان خانوار هر دهستان، پرسشنامه‌ها به دهستان‌های چهارگانه تخصیص یافت و در ادامه با توجه به تعداد روستایی ساکن در هر دهستان و با توجه به بنیان‌های جغرافیایی (جمعیت، فاصله تا مرکز دهستان، فاصله تا شهر، جمعیت، کارکرد روستا و غیره)، پرسشنامه‌ها در بین ۳۱ روستای شهرستان جوآنرود توزیع گردید (جدول ۱). لازم به ذکر در مرحله توزیع پرسشنامه‌ها در بین سرپرستان خانوار هر روستا، نمونه‌ها به صورت کاملاً تصادفی انتخاب شده‌اند. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات گردآوری شده از نرم‌افزارهای SPSS و Amos استفاده گردید.

جدول ۱: نحوه توزیع پرسشنامه‌ها در محدوده‌ی مورد مطالعه

دهستان	جمعیت	تعداد خانوار	تعداد روستا	پرسشنامه اختصاص یافته	تعداد روستای هدف
شروینه	۴۶۴۹	۱۱۱۴	۱۸	۸۲	۷
کلاشی	۴۲۹۳	۹۷۴	۱۷	۷۲	۶
بازان	۴۸۳۶	۱۱۹۸	۲۷	۸۹	۸
پلنگانه	۵۹۲۶	۱۵۲۵	۲۷	۱۱۳	۱۰
مجموع	۱۹۷۰۴	۴۸۱۱	۸۹	۳۵۶	۳۱

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

یافته‌های پژوهش

- ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان

نتایج در ارتباط با بررسی وضعیت سنی پاسخ‌گویان نشان داد دامنه‌ی سنی آن‌ها بین ۲۱ تا ۶۹ سال در نوسان بوده و میانگین سنی آن‌ها حدود ۴۶ سال بوده است. در ارتباط با وضعیت سواد سرپرستان خانوارهای مورد بررسی، نتایج نشان داد ۱۴ درصد پاسخ‌گویان بی‌سواد، ۳۵ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۳ درصد راهنمایی، ۱۵ درصد دبیرستانی و ۱۳ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند. نتایج در ارتباط با وضعیت شغلی پاسخ‌گویان نشان داد اکثر آن‌ها به صورت فصلی در بخش کشاورزی و زیربخش‌های آن (زراعت، باغداری، دامداری) و مشاغل خدماتی (کارگری، بنایی، فروشندگی و غیره)، مشغول به فعالیت هستند. بررسی وضعیت بعد خانوار و درآمد ماهیانه در محدوده‌ی مورد مطالعه نشان داد میانگین به ترتیب ۵/۵ نفر و ۵۷۰ هزار تومان بوده است.

- میزان رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد متولیان

امور روستایی

بررسی میزان رضایت‌مندی کلی روستاییان شهرستان جانرود از عملکرد نهادهای متولی با استفاده از جدول توزیع فراوانی نشان داد (جدول ۲)، فقط ۱۲/۴ درصد روستاییان از عملکرد متولیان امور روستایی شهرستان رضایت‌مندی قابل قبولی را داشته‌اند. در حالی که ۳۹ درصد از روستاییان رضایت‌مندی متوسط و ۴۸/۶ درصد روستاییان رضایت‌مندی ضعیفی را از عملکرد متولیان امور روستایی داشته‌اند. بنابراین می‌توان چنین عنوان کرد که ارزیابی اکثریت روستاییان مورد مطالعه از عملکرد متولیان امور روستایی در وضعیت نامناسبی قرار دارد و دلایل آن را می‌توان در اثرگذاری متولیان امور روستایی در شاخص‌های مورد بررسی جستجو کرد که در ادامه به آن پرداخته شده است.

جدول ۲: وضعیت رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد نهادهای متولی

رضایت‌مندی از عملکرد نهادهای متولی	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
بسیار مناسب	۱۲	۳/۴	۳/۴
مناسب	۳۲	۹	۱۲/۴
متوسط	۱۳۹	۳۹	۵۱/۴
ضعیف	۵۷	۱۶	۶۷/۴
بسیار ضعیف	۱۱۶	۳۲/۶	۱۰۰
مجموع	۳۵۶	۱۰۰	-

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

توصیف متغیرهای وابسته پژوهش

با وجود میزان رضایت‌مندی ضعیف روستاییان شهرستان جوانرود از عملکرد نهادهای متولی، جهت تبیین بیشتر موضوع در ادامه به بررسی آثار نهادهای متولی بر شاخص‌های مختلف توسعه روستایی پرداخته شده است. برای دستیابی به این مهم، ابتدا عملکرد نهادهای متولی در ابعاد جزئی‌تر شاخص‌های شش‌گانه بررسی شده است. (جدول ۳). بررسی‌ها نشان می‌دهد میانگین عملکرد متولیان روستایی شهرستان جوانرود در کلیه متغیرهای ۳۸ گانه پژوهش، که مبنای شش شاخص کیفیت زندگی، توسعه کشاورزی، حفاظت از منابع محیطی، توسعه کالبدی-زیرساختی، سرمایه اجتماعی و توسعه اشتغال و کارآفرینی هستند، کمتر از عدد ۳ بوده است. این وضعیت نشان‌دهنده عملکرد ضعیف متولیان امور روستایی

شهرستان در ۳۸ زیرشاخص مورد بررسی در محدوده‌ی مورد مطالعه می‌باشد. پس از تبیین وضعیت عملکرد متولیان امور روستایی شهرستان جوانرود در ۳۸ زیرشاخص پژوهش، برای تبیین این موضوع که آیا متولیان امور روستایی شهرستان تأثیر معناداری را بر شاخص‌های توسعه روستایی داشته‌اند؟ و در صورت معنادار بودن، اثرگذاری آن‌ها در چه زمینه‌هایی بیشتری بوده و نوع اثر به چه صورتی (مثبت یا منفی) است؟ اثرگذاری محققان در ادامه با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری اثرگذاری نهادهای متولی شهرستان جوانرود را در شش شاخص کیفیت زندگی، توسعه کشاورزی، حفاظت از منابع محیطی، توسعه کالبدی-زیرساختی، سرمایه اجتماعی و توسعه اشتغال و کارآفرینی، مورد بررسی قرار داده‌اند.

جدول ۳: توصیف متغیرهای وابسته پژوهش در محدوده‌ی مورد مطالعه

متغیرها و شاخص‌های سنجش شده (معرف‌های مشاهده شده)				شاخص‌ها	
آلفای کرونباخ	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها (نام و ترکیب)		
۰/۸۶۳	۰/۹۶۳	۲/۴۰	اقتصادی؛ ترکیب ۶ گویه	X1	کیفیت زندگی
	۰/۸۲۷	۲/۳۰	اجتماعی؛ ترکیب ۵ گویه	X2	
	۰/۸۷۴	۲/۷۵	آموزشی؛ ترکیبی از ۴ گویه	X3	
	۰/۹۸۸	۲/۹۳	روانی؛ ترکیبی از ۳ گویه	X4	
	۰/۸۴۲	۲/۳۸	امنیت؛ ترکیبی از ۴ گویه	X5	
	۰/۹۳۳	۲/۵۱	مسکن؛ ترکیبی از ۵ گویه	X6	
	۰/۸۷۹	۲/۴۶	بهداشتی؛ ترکیبی از ۵ گویه	X7	
	۱/۰۴۳	۲/۹۳	جسمانی؛ ترکیبی از ۶ گویه	X8	
۰/۸۱۴	۰/۷۷۵	۲/۲۵	استفاده از کودهای ارگانیک؛ ترکیبی از ۳ گویه	X9	توسعه کشاورزی
	۰/۶۱۶	۱/۹۴	استفاده از بذرهای اصلاح شده و مقاوم؛ ترکیبی از ۳ گویه	X10	
	۰/۷۳۷	۱/۶۹	تجهیز اراضی به سیستم‌های آبیاری نوین؛ ترکیبی از ۳ گویه	X11	
	۰/۶۹۳	۱/۵۸	بازاریابی محصولات و حمایت مالی؛ ترکیبی از ۴ گویه	X12	
	۰/۵۹۰	۱/۵۷	دسترسی به ادوات کشاورزی نوین؛ ترکیبی از ۵ گویه	X13	
	۰/۷۰۸	۱/۹۹	تماس‌های ترویجی؛ ترکیبی از ۴ گویه	X14	

ادامه جدول ۳

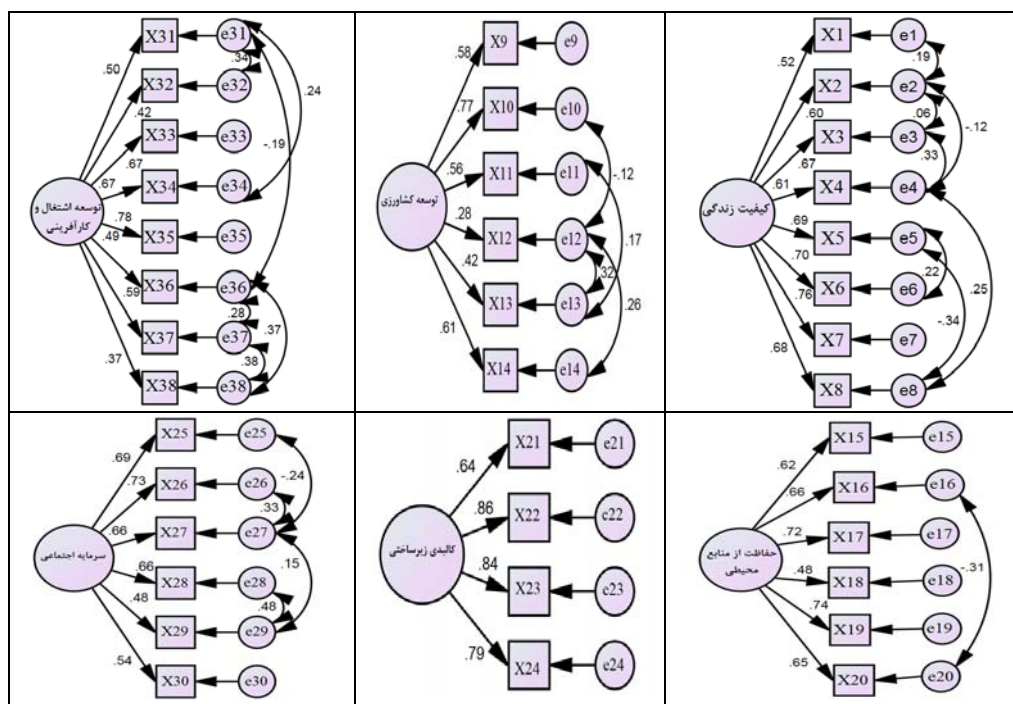
متغیرها و شاخص‌های سنجش شده (معرف‌های مشاهده شده)				شاخص‌ها
آلفای کرونباخ	انحراف معیار	میانگین	گویه‌ها (نام و ترکیب)	
۰/۷۹۴	۰/۹۱۰	۱/۳۸	مدیریت منابع آب؛ ترکیبی از ۵ گویه	X15
	۰/۷۴۸	۰/۸۷	حفاظت خاک؛ ترکیبی از ۵ گویه	X16
	۰/۷۰۹	۱/۰۸	حفاظت و احیای مراتع؛ ترکیبی از ۳ گویه	X17
	۰/۸۵۷	۱/۸	حفاظت از حیات وحش؛ ترکیبی از ۵ گویه	X18
	۰/۷۲۹	۱/۳۳	حفاظت از جنگل‌ها و احیای آن‌ها؛ ترکیبی از ۴ گویه	X19
	۰/۷۲۹	۰/۹۲	ممانعت از آلوده کردن محیط زیست به واسطه رهاکردن زباله و پسماند؛ ترکیبی از ۵ گویه	X20
۰/۸۵۱	۰/۷۴۸	۱/۸۴	حمل و نقل؛ ترکیبی از ۳ گویه	X21
	۰/۵۷۷	۱/۴۶	خدمات ارتباطی؛ ترکیبی از ۴ گویه	X22
	۰/۶۰۷	۱/۵۰	تسهیلات رفاهی؛ ترکیبی از ۶ گویه	X23
	۰/۵۵۰	۱/۴۴	محیط فیزیکی روستا؛ ترکیبی از ۵ گویه	X24
۰/۸۱۶	۰/۷۹۴	۲/۳۸	اعتماد؛ ترکیبی از ۵ گویه	X25
	۰/۷۹۵	۲/۴۱	انسجام؛ ترکیبی از ۴ گویه	X26
	۰/۷۰۵	۲/۴۶	آگاهی؛ ترکیبی از ۳ گویه	X27
	۰/۸۶۷	۲/۴۷	مشارکت؛ ترکیبی از ۵ گویه	X28
	۰/۷۶۶	۱/۹۳	تعامل؛ ترکیبی از ۴ گویه	X29
	۰/۶۰۶	۲/۲۲	همیاری؛ ترکیبی از ۳ گویه	X30
۰/۸۴۱	۰/۸۰۶	۲/۷۹	تخصیص اعتبارات؛ ترکیبی از ۴ گویه	X31
	۰/۸۶۶	۲/۰۷	برگزاری کلاس و دوره‌های آموزشی؛ ترکیبی از ۳ گویه	X32
	۰/۹۴۵	۱/۵۷	به کارگیری نیروی کار روستاییان برپا اجرای طرح‌های مختلف؛ ترکیبی از ۵ گویه	X33
	۰/۷۷۱	۲/۶۷	تنوع بخشی به مشاغل و افزایش فرصت‌های شغلی؛ ترکیبی از ۴ گویه	X34
	۰/۹۷۲	۲/۰۵	حمایت از فعالیت‌های خلاقانه و نوآورانه؛ ترکیبی از ۳ گویه	X35
	۰/۶۶۳	۱/۷۳	حمایت از تشکیل صندوق‌های قرض‌الحسنه و عام‌المنفعه؛ ترکیبی از ۳ گویه	X36
	۰/۷۶۶	۱/۸۳	دسترسی به اعتبارات بانکی و درون‌سازمانی؛ ترکیبی از ۳ گویه	X37
	۰/۶۹۵	۱/۶۴	توسعه‌ی بازار و صنایع تبدیلی و تکمیلی؛ ترکیبی از ۵ گویه	X38

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

تحلیل مدل‌سازی معادلات ساختاری

نرم‌افزار Amos، ابتدا ۶ مدل تحلیل عاملی تأییدی (CFA) مرتبه اول مربوط به شاخص‌های پژوهش ترسیم شده و در ادامه مدل‌های مذکور اعتبارسنجی شده‌اند (شکل ۳). همان‌طور که در شکل زیر ملاحظه می‌شود بارهای عاملی مربوط به هر یک از متغیرهای مدل‌های ۶ گانه در وضعیت مطلوبی قرار دارند.

پس از توصیف متغیرهای مربوط به شاخص‌های مورد بررسی، که در مطالعه حاضر متغیرهای وابسته پژوهش هستند، جهت ارائه یک مدل تجربی از آثار ساختاری-کارکردی نهادهای متولی در توسعه‌ی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان جوانرود با استفاده از

شکل ۳: بار عاملی مربوط به متغیرهای مشاهده شده هر یک از شاخص‌های ۶ گانه پژوهش تهیه و ترسیم: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

معیارهای پیشنهادی) همخوانی مناسبی داشته و در مجموع می‌توان چنین عنوان کرد که ۶ مدل اندازه‌گیری ترسیم شده شرایط و اعتبار لازم را برای طراحی مدل نهایی، آثار ساختاری- کارکردی نهادهای متولی در توسعه‌ی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان جوانرود، دارند.

برای بررسی برازش کلیت مدل‌های اندازه‌گیری مربوط به ۶ متغیر وابسته پژوهش، مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی برازش مدل از منابع مستند استخراج شده و داده شد. همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود وضعیت کلیه‌ی معیارهای برآورد شده با مقادیر مطلوب

جدول ۴: شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل اندازه‌گیری متغیرهای وابسته پژوهش

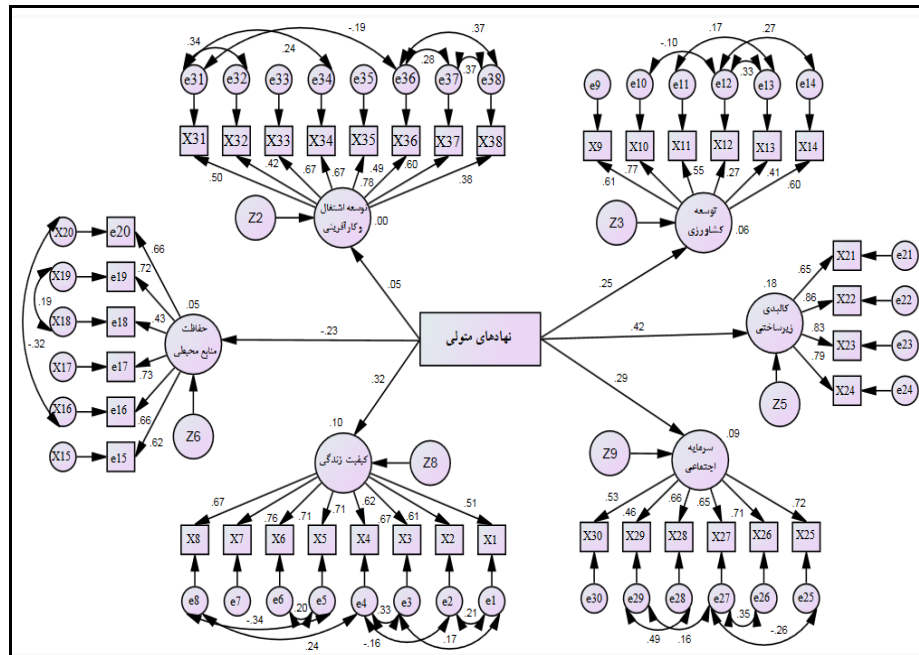
شاخص	CMIN ^۱	DF ^۲	CMIN/DF ^۳	CFI ^۴	RMSEA ^۵	HOELTER ^۶	RMR ^۷	GFI ^۸	NFI ^۹	PRATIO ^{۱۰}
کیفیت زندگی	۶۲/۰۰۷	۱۳	۴/۷۷۰	۰/۹۵۷	۰/۰۵۴	۱۲۹	۰/۰۳۶	۰/۹۵۸	۰/۹۴۷	۰/۴۶۴
توسعه‌ی کشاورزی	۱۵/۲۰۴	۵	۳/۰۴۱	۰/۹۷۷	۰/۰۷۶	۲۵۹	۰/۰۱۷	۰/۹۸۷	۰/۹۶۷	۰/۳۳۳
حفاظت از منابع محیطی	۱۷/۴۱۴	۸	۲/۱۷۷	۰/۹۸۴	۰/۰۵۸	۳۱۷	۰/۰۱۸	۰/۹۸۴	۰/۹۷۱	۰/۵۳۳
کالبدی - زیرساختی	۵/۴۹۱	۲	۲/۷۴۵	۰/۹۹۵	۰/۰۷۰	۳۸۸	۰/۰۰۷	۰/۹۹۳	۰/۹۹۲	۰/۳۳۳
سرمایه‌ی اجتماعی	۱۶/۸۹۴	۵	۳/۳۷۹	۰/۹۸۴	۰/۰۷۸	۲۳۳	۰/۰۱۵	۰/۹۸۴	۰/۹۷۷	۰/۳۳۳
توسعه‌ی اشتغال و کارآفرینی	۴۶/۵۳۳	۱۴	۳/۳۲۴	۰/۹۶۳	۰/۰۷۱	۱۸۱	۰/۰۲۸	۰/۹۷۰	۰/۹۴۸	۰/۵۰۰
مقادیر پیشنهادی*	-	-	< ۵	> ۰/۹	< ۰/۰۸	> ۷۵	≈ ۰	> ۰/۹	> ۰/۹	۰-۱

* قاسمی، ۱۳۸۹؛ امینی و جمینی، ۱۳۹۳؛ Lai & Lin, 2008. مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

۱- کای اسکور؛ ۲- درجه آزادی؛ ۳- کای اسکور نسبی؛ ۴- برازش تطبیقی؛ ۵- ریشه میانگین مربعات خطای برآورد؛ ۶- شاخص هلتر؛ ۷- ریشه دوم مربع باقیمانده؛ ۸- شاخص نیکویی برازش؛ ۹- شاخص نرمان شده بنتلر-بونت؛ ۱۰- نسبت صرفه‌جویی

توسعه‌ی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان جانرود ترسیم شد. (شکل ۴). همان‌طور که مشاهده می‌شود در مدل مذکور شاخص نهادهای متولی به‌صورت آشکار و متغیرهای وابسته به صورت پنهان استفاده شده‌اند.

مدل معادلات ساختاری اثرات نهادهای متولی در توسعه‌ی سکونتگاه‌های روستایی مورد مطالعه پس از برازش کلیت متغیرهای وابسته پژوهش در قالب ۶ مدل اندازه‌گیری، در محیط Amos Graphics، مدل اثرات ساختاری- کارکردی نهادهای متولی در

شکل ۴: مدل نهایی تأثیرات نهادهای متولی بر ساکنین روستایی شهرستان جانرود تهیه و ترسیم: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

برخوردار بوده و توانسته است آثار ساختاری- کارکردی نهادهای متولی در توسعه‌ی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان مذکور را تبیین نماید. (جدول ۵).

بررسی وضعیت برازش مدل نهایی اثرات ساختاری- کارکردی نهادهای متولی در توسعه‌ی سکونتگاه‌های روستایی شهرستان جانرود با معیارهای پیشنهادی نشان می‌دهد مدل برازش شده از اعتبار و دقت لازم

جدول ۵: شاخص‌های ارزیابی کلیت مدل تأثیرات نهادهای متولی بر روستاییان جانرود

شاخص	CFI	RMSEA	HOELTER	RMR	GFI	NFI	PRATIO
مقادیر	۰/۹۲۱	۰/۰۷۸	۱۴۶	۰/۰۴۸	۰/۹۲۳	۰/۹۳۲	۰/۶۳۶
مقادیر پیشنهادی	> ۰/۹	< ۰/۰۸	> ۷۵	۰	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۱

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

سکونتگاه‌های روستایی شهرستان جانرود پرداخته‌شد. از آنجایی که در مدل ارائه شده تأثیر مستقیم نهادهای متولی بر متغیرهای وابسته پژوهش ترسیم شده است،

پس از بررسی برازش مدل تأثیرات نهادهای متولی بر ساکنان روستایی محدوده‌ی مورد مطالعه، به بررسی آثار ساختاری- کارکردی نهادهای متولی در توسعه‌ی

گذشته تاکنون، بالاترین میزان بیکاری را در میان شهرستان‌های استان کرمانشاه داشته است. برعکس شاخص مذکور، نتایج نشان می‌دهد اثرگذاری نهادهای متولی شهرستان جوانرود بر پنج شاخص حفاظت از منابع محیطی، کیفیت زندگی، توسعه کشاورزی، کالبدی-زیرساختی و سرمایه اجتماعی معنادار بوده است. در این میان یافته‌ها نشان می‌دهد نهادهای متولی شهرستان بیشترین اثر را بر توسعه کالبدی-زیرساختی و کیفیت زندگی روستاییان ناحیه داشته‌اند. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد اثر نهادهای متولی شهرستان بر شاخص حفاظت از منابع محیطی، با میزان ۰/۲۳۴-، منفی بوده است.

در نتایج بررسی آثار نهادهای متولی بر ۶ متغیر وابسته پژوهش، به ذکر اثرات کل نهادهای متولی بر متغیرهای وابسته، اکتفا شده است. همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود: در میان ۶ متغیر وابسته پژوهش، اثر نهادهای متولی تنها بر شاخص توسعه اشتغال و کارآفرینی، معنادار نبوده است. به عبارتی دیگر از نظر روستاییان شهرستان جوانرود، نهادهای متولی این شهرستان، در توسعه اشتغال و کارآفرینی در روستاهای مورد مطالعه تأثیری نداشته‌اند و فعالیت‌های روستاییان در زمینه اشتغال و کارآفرینی به صورت خودجوش بوده است. شایان ذکر است مروری بر مستندات مرکز آمار کشور در ارتباط با وضعیت اشتغال در شهرستان جوانرود نشان می‌دهد؛ این شهرستان از سال‌های

جدول ۶: برآورد استاندارد، غیر استاندارد و آثار کل نهادهای متولی بر روستاییان شهرستان جوانرود

متغیر مستقل	متغیر وابسته	برآورد		نسبت بحرانی ^۱	اثر کل	سطح معناداری
		غیر استاندارد	استاندارد			
نهادهای متولی	توسعه اشتغال و کارآفرینی	۰/۰۳۵	۰/۰۵۱	۰/۸۶۲	۰/۰۵۱	۰/۳۸۹
	حفاظت از منابع محیطی	-۰/۱۸۳	-۰/۲۳۴	-۳/۹۷۲	-۰/۲۳۴	۰/۰۰۰
	کیفیت زندگی	۰/۲۶۳	۰/۳۲۴	۵/۱۴۰	۰/۳۲۴	۰/۰۰۰
	توسعه کشاورزی	۱/۲۰۰	۰/۲۵۳	۴/۰۳۵	۰/۲۵۳	۰/۰۰۰
	کالبدی-زیرساختی	۰/۳۴۵	۰/۴۲۱	۷/۲۲۴	۰/۴۲۱	۰/۰۰۰
	سرمایه اجتماعی	۰/۲۷۹	۰/۲۹۳	۴/۴۰۳	۰/۲۹۳	۰/۰۰۰

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

نتیجه

بخشی به امور مختلف، یکی از اساسی‌ترین راهکارها برای کنترل و پیشگیری از مشکلات جامعه روستایی، مدیریت همه‌جانبه و منسجم جوامع روستایی است. امروزه مدیریت سکونتگاه‌های روستایی، به واسطه تقسیمات اداری کشور، به نهادهای مختلفی واگذار شده است که به نوعی متولیان امور روستایی هستند. متولیان امور روستایی با اعمال قدرت مدیریتی خود، می‌توانند آثار قابل توجهی را برای جوامع روستایی کشور برجای بگذارند. نتایج مطالعه حاضر نشان‌دهنده ارزیابی ضعیف روستاییان شهرستان جوانرود از عملکرد نهادهای متولی در این شهرستان است. نتیجه‌ی حاصل

بررسی‌ها نشان می‌دهد طی سالیان گذشته دستیابی به سطح قابل قبولی از توسعه روستایی، هدف بسیاری از برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های کشور بوده است. با این وجود امروزه چالش‌هایی نظیر بیکاری، مهاجرت، فقر، ناامنی غذایی و غیره، دامن‌گیر جامعه روستایی شده است که روزبه‌روز به شدت آن‌ها افزوده می‌شود، تا جایی که بسیاری از محققان، آینده‌ی بیمناکی را برای قشر تلاشگر روستایی کشورمان پیش‌بینی می‌کنند. با توجه به ماهیت کلمه‌ی مدیریت و اهمیت آن در نظم-

برخورد مناسب با روستاییان هنگام مراجعه آن‌ها به ادارات، پیگیری مشکلات روستاییان توسط عوامل مدیریتی و در مجموع توجه بیشتر به نیازها و خواسته‌های روستاییان محقق می‌گردد. گام دوم افزایش میزان آثار متولیان امور روستایی شهرستان بر شاخص‌هایی است که اثرگذاری مثبت و معنادار آن‌ها ثابت شده است. این مهم از طریق فراهم کردن زمینه‌های دسترسی هرچه بیشتر روستاییان به خدمات و امکانات بهداشتی، آموزشی، اقتصادی و غیره، فراهم می‌شود. اقدامات فوق می‌تواند در سطح ارتقای مؤلفه‌های اصلی سرمایه‌ی اجتماعی و افزایش میزان اعتماد به متولیان و همکاری و مشارکت با آن‌ها مؤثر واقع شود. در نهایت با مدیریت نظام‌یافته و منسجم نهادهای متولی و با توجه به ماهیت توسعه‌ی قوانین حفاظت از محیط زیست، می‌توان اثرات منفی نهادهای متولی را بر شاخص حفاظت از منابع محیطی کنترل نمود.

منابع

- آموزگار، یعقوب (۱۳۹۱). ارزیابی عملکرد مدیریت جدید روستایی در توسعه‌ی روستاها (مطالعه موردی: شهرستان قیروکارزین)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه اصفهان. اصفهان.
- افراخته، حسن (۱۳۸۸). مدیریت روستایی با تأکید بر ایران، چاپ اول. انتشارات گنج هنر. تهران.
- امینی، عباس؛ داود جمینی (۱۳۹۳). تحلیلی بر ارزیابی جامعه روستایی از عملکرد نهاد دهیاری با استفاده از رویکردمدل‌سازی معادلات ساختاری، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی. سال ۲۹، شماره ۱۱۳. صفحات ۱۷۷-۱۶۹.
- بدری، سیدعلی؛ سیدعارف موسوی (۱۳۸۸). مدیریت نوین روستایی در جستجوی راهکاری مناسب برای توسعه‌ی دهیاری‌ها، انتشارات اشتیاق نور. چاپ اول. تهران.

شده با یافته‌های پژوهش آموزگار (۱۳۹۱) در ارتباط با شهرستان قیروکارزین، صیدایی و همکاران (۱۳۹۳) در ارتباط با روستاهای منطقه اورامانات، امینی و جمینی (۱۳۹۳) در ارتباط با روستاهای بخش مرکزی شهرستان روانسر و رستمی و همکاران (۱۳۹۴) در ارتباط با روستاهای شهرستان ایوان، که نشان‌دهنده‌ی ارزیابی ضعیف روستاییان از عملکرد دهیاری‌ها، به عنوان بخشی از نهادهای متولی، بوده‌اند، همسو می‌باشد.

با وجود ارزیابی ضعیف اکثر روستاییان شهرستان جوانرود از عملکرد نهادهای متولی این شهرستان، نتایج پژوهش نشان داد نهادهای مذکور بر شاخص‌های حفاظت از منابع محیطی، کیفیت زندگی، توسعه‌ی کشاورزی، کالبدی- زیرساختی و سرمایه‌ی اجتماعی دارای تأثیر معناداری بوده‌اند که در این میان تأثیر نهادهای مذکور بر شاخص حفاظت از منابع محیطی، منفی بوده و بر دیگر شاخص‌ها، اثر مثبت داشته‌اند. علل اصلی اثرگذاری منفی نهادهای متولی شهرستان بر شاخص حفاظت از منابع محیطی را می‌توان به ضعف برنامه‌های آموزشی و ترویجی در ارتباط با حفاظت از محیط زیست، برخورد ضعیف با حفر چاه‌های غیرمجاز که در سال‌های اخیر روند شتابانی داشته است، مدیریت ضعیف منابع آب، ضعف توجه به اصول آبخیزداری، عدم برخورد قاطعانه با شکارچیان غیرقانونی حیوانات و پرندگان وحشی، مدیریت ضعیف حفاظت از جنگل‌ها به‌ویژه در آتش‌سوزی جنگل‌های بلوط در فصل تابستان، نسبت داد.

با توجه به نتایج حاصله و آسیب‌شناسی عملکرد متولیان امور روستایی شهرستان جوانرود، برای اولین گام افزایش میزان رضایت‌مندی روستاییان از عملکرد نهادهای مربوطه پیشنهاد می‌شود. این مهم با افزایش هماهنگی و همکاری میان روستاییان و دست‌اندرکاران نهادهای مربوطه از طریق مشورت و مشارکت دادن روستاییان در انجام طرح‌های مختلف توسعه‌ی روستایی،

- بهرامی، رحمت‌الله؛ کیومرث حبیبی؛ رضا قادری (۱۳۹۰). برنامه‌ریزی استراتژیک توسعه‌ی گردشگری روستایی (مطالعه موردی: مناطق روستایی استان کردستان)، دو فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری. دوره ۲، شماره ۳. صفحات ۶۱-۷۴.
- بذرافشان، جواد؛ فاطمه روانبخش (۱۳۹۰). بررسی نقش دهیاران در فرایند توسعه‌ی روستایی مطالعه‌ی موردی بخش میرجاوه شهرستان زاهدان، اولین کنفرانس بین‌المللی توسعه‌ی روستایی تجارب و آینده‌نگری در توسعه محلی. دانشگاه تربت حیدریه. صفحات ۷۶-۸۹.
- جمینی، داود (۱۳۹۴). امنیت غذایی، تحولات، دیدگاه‌ها، تعیین‌کننده‌ها و سنجش آن در مناطق روستایی. انتشارات سخنوران. چاپ اول. تهران.
- حاجی‌نژاد، علی؛ پایدار، ابودر؛ حبیب‌الله بیاد (۱۳۹۴). تحلیل منابع درآمدی دهیاری‌ها با استفاده از رهیافت ارزیابی مشارکتی (روستای نارجوئی شهرستان جیرفت)، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی. سال چهارم. شماره ۱۰. صفحات ۱۷۱-۱۵۷.
- خاتون‌آبادی، سیداحمد (۱۳۸۴). جنبه‌هایی از توسعه‌ی پایدار (از اندیشه تا کنش)، انتشارات جهاد دانشگاهی دانشگاه صنعتی اصفهان. چاپ اول. اصفهان.
- رستمی، شاه‌بختی؛ فاطمه مظفری؛ جواد رحیمی‌مقدم؛ امیرعلی ذوالفقاری (۱۳۹۴). ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه‌ی روستایی (مطالعه‌ی موردی: دهیاری‌های شهرستان ایوان، استان ایلام)، فصلنامه مسکن و محیط روستا. شماره ۱۴۹. صفحات ۱۱۹-۱۰۳.
- دهقانی، کیومرث؛ علی شمس‌الدینی (۱۳۹۳). تحلیلی بر روند حکمروایی مدیریت روستایی سنتی و نوین در ایران، فصلنامه راهبرد توسعه. سال ۹. شماره ۳۷. صفحات ۹۷-۵۹.
- رضوانی، محمدرضا؛ سمیه محمدی؛ صدیقه پیری (۱۳۹۲). ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها با استفاده از مدل چارچوب عمومی ارزیابی (CAF) (مطالعه موردی؛ شهرستان دهلران، مجله پژوهش‌های جغرافیایی انسانی. دوره ۴۵. شماره ۱. صفحات ۲۱۶-۱۹۹).
- ریاحی، وحید؛ صدیقه کرمی‌نسب (۱۳۹۲). ارزیابی عملکرد دهیاری‌ها در توسعه‌ی کالبدی- فضایی سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: بخش کردیان- شهرستان چهرم)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای. سال ۳. شماره ۱۲. صفحات ۷۰-۶۱.
- رکن‌الدین‌افتخاری، عبدالرضا؛ حمدالله سجاسی‌قیداری؛ جمشید عینالی (۱۳۸۶). نگرشی نو به مدیریت روستایی با تأکید بر نهادهای تأثیرگذار، مجله روستا و توسعه. سال ۱۰. شماره ۲. صفحات ۳۱-۱.
- صیدایی، سیداسکندر؛ داود جمینی؛ علیرضا جمشیدی (۱۳۹۳). بررسی و تحلیل عملکرد مدیران نوین روستایی در توسعه‌ی روستایی (مطالعه موردی: منطقه اورامانات استان کرمانشاه)، فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی. سال ۳. شماره ۱۴. صفحات ۲۴-۱.
- علینی، محسن (۱۳۸۵). بررسی زمینه‌های تاریخی و چالش‌های ساختاری مدیریت روستایی در ایران، نشریه تحول اداری. دوره ۱۰. شماره ۵۰. صفحات ۷۹-۶۹.
- فراهانی، حسین، احمد رستم‌خانی (۱۳۹۰). بررسی عملکرد دهیاری‌های در توسعه‌ی روستایی مطالعه موردی دهستان کرسف شهرستان خدابنده، مجموعه مقالات اولین همایش ملی جغرافیا و برنامه‌ریزی توسعه‌ی روستایی. دانشگاه فردوسی مشهد. صفحات ۲۱۵-۲۰۴.
- فیروزنیا، قدیر، عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری (۱۳۸۲). جایگاه روستا در فرآیند توسعه ملی از دیدگاه صاحب‌نظران، انتشارات مؤسسه توسعه روستایی. چاپ اول. تهران.
- قادرمرزی، حامد (۱۳۹۴). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه اشتغال در نواحی روستایی شهرستان جوانرود، نشریه اقتصاد فضا و توسعه‌ی روستایی. سال ۳. شماره ۱۱. صفحات ۱۳۰-۱۰۹.
- قدیری‌معصوم، مجتبی؛ عزمی آئیژ (۱۳۸۹). تحولات اشتغال روستایی و بررسی عوامل مؤثر بر آن، فصلنامه چشم‌انداز جغرافیایی. سال ۴. شماره ۱۰. صفحات ۵۶-۴۱.
- طالب، مهدی (۱۳۷۶). مدیریت روستایی در ایران، انتشارات دانشگاه تهران. چاپ دوم. تهران.

- Woka Ihuah P, Ibimina Kakulu I and Eaton D (2014). A review of Critical Project Management Success Factors (CPMSF) for sustainable social housing in Nigeria, *International Journal of Sustainable Built Environment*, Article in press.
- Siwar, C., Mahmudul Alam, M., Wahid Murad, M., Al-Amin, A. G (2009). A Review of the Linkages between Climate Change, Agricultural Sustainability and Poverty in Malaysia, *International Review of Business Research Papers*, Vol. 5, No. 6, PP: 309- 321.
- Cirella, G. T., & Tao, L (2010). The index of sustainable functionality: an application for measuring sustainability, *International Journal of Human and Social Sciences*, Vol. 5, No. 5, PP: 279-285 .
- Pugliese Patrizia (2001). Organic Farming and Sustainable Rural Development: A Multifaceted
- Tanguay, G. A., Rajaonson, J., Lefebvre, J. F., Lanoie, P (2010). Measuring the sustainability of cities: An analysis of the use of local indicators, *Journal of Ecological Indicators*, Vol. 10, PP: 407-418.
- Rashidpour, L., Farajallah, H., Seyed, J., & Mirdamadi S. M (2011). Local Community Based Management as a Good Governance Approach to Rural Poverty Reduction and Sustainable Development in Iran, *American-Eurasian J. Agric & Environ. Sci*, (10), 174-179.
- کریمی، فرزاد؛ مصطفی احمدوند (۱۳۹۳). مدل‌سازی سطوح توسعه‌یافتگی مناطق روستایی بخش مرکزی شهرستان بویراحمد، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. سال ۱۴. شماره ۳۳. صفحات ۹۱-۱۱۱.
- مطیعی‌لنگرودی، حسن (۱۳۸۲). برنامه‌ریزی توسعه‌ی روستایی با تأکید بر ایران، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد. چاپ اول. مشهد.
- مهدوی، مسعود؛ علی‌اکبر نجفی‌کانی (۱۳۸۴). دهیاری‌ها تجربه‌ای دیگر در مدیریت روستایی ایران، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیایی. شماره ۵۳. صفحات ۱۰۹-۱۲۴.
- نادری، کریم (۱۳۹۴). واکاوی عوامل بازدارنده مدیریت نوین روستایی در استان همدان، فصلنامه پژوهش‌های روستایی. دوره ۶. شماره ۱. صفحات ۲۰۸-۱۸۷.
- United Nations (2009). The Millennium Development Goals Report 2009. New York: United Nations.
- Galani- Moutafi, V (2013). Rural space (re) produced e Practices, performances and visions, A case study from an Aegean island, *Journal of Rural Studies*, 32, PP: 103-113.
- Holand. J, Burian.M and dixey (2003). Tourism in poor rural areas, diversifying the product and expanding the benefits in Rural, paper no12.